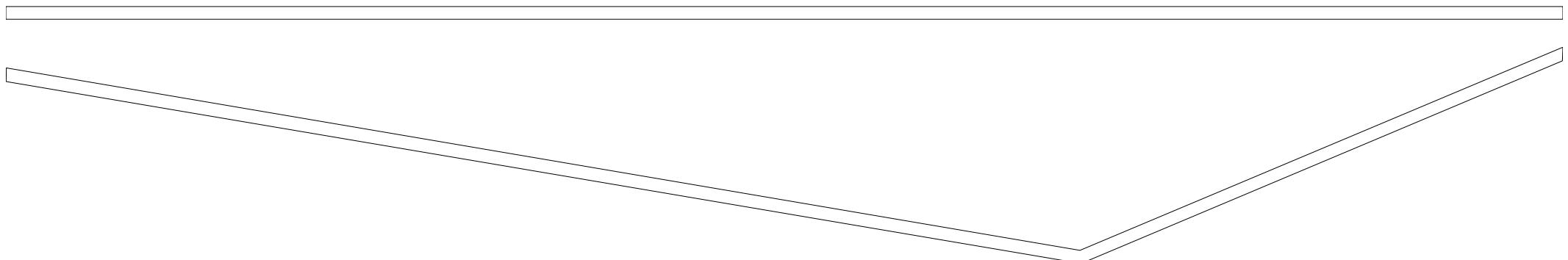

ALGEBRAI KIFEJEZÉSEK, EGYENLETEK

AZ ALGEBRAI KIFEJEZÉS FOGALMÁNAK KIALAKÍTÁSA (7-9. OSZTÁLY)

- ▶ Racionális algebrai kifejezés (betűs kifejezés): betűket és számokat a négy alapművelet véges sokszori alkalmazásával kapcsolunk össze.
- ▶ Kapcsolódó fogalmak:
  - ▶ Együttható, változó
  - ▶ Alaphalmaz vagy értelmezési tartomány: Az a számhalmaz, amelynek elemeit helyettesítik a kifejezésben szereplő betűk (változók). ← absztrahálás
  - ▶ Helyettesítési érték ← konkretizálás
  - ▶ Polinom, Fokszám

Egytagúnak nevezzük a betűs kifejezést, ha a műveletek sorrendjében az utolsó szorzás, osztás vagy hatványozás. Az egyetlen számot tartalmazó kifejezést is egytagúnak tekintjük.

Például:

$$7; a; -b; 3 \cdot c; \frac{3}{4} \cdot d; a \cdot 1,5; \frac{b}{3}; d : \frac{3}{4}; a^2; 3 \cdot b^2; a \cdot b; a \cdot b \cdot c; -\frac{2 \cdot x^2}{4}$$

Az egytagú kifejezések számszorzóit **együtthatónak** nevezzük.

Például:

- 7 esetén maga a 7 az együttható,
- $5 \cdot c$ együtthatója az 5,
- a együtthatója az 1, mert $1 \cdot a = a$,
- $-b$ együtthatója a -1 , mert $-1 \cdot b = -b$,
- $d : \frac{3}{4}$ kifejezés együtthatója a $\frac{4}{3}$, mert $d \cdot \frac{4}{3} = d : \frac{3}{4}$,
- a^2 együtthatója az 1, mert $1 \cdot a^2 = a^2$,
- $-\frac{2 \cdot x^2}{4}$ együtthatója $-\frac{2}{4}$, mert $-\frac{2}{4} \cdot x^2 = -\frac{2 \cdot x^2}{4}$.

7B/55. old.

Töbntagúnak nevezzük a kifejezést, ha az utolsó művelete összeadás vagy kivonás.

Például:

$$a + 2; 5 \cdot b - 3; \frac{5}{2} + c; 2 \cdot (c - d) + 5; x + y$$

ALGEBRAI KIFEJEZÉSEK CSOPORTOSÍTÁSA

I. Egyváltozós kifejezés

$$6x; \frac{12y}{5}; \frac{2}{b}$$

2. Egész kifejezés

$$4ax; 6,8y^2zu; \frac{3a^3+2}{5}$$

3. Egytagú egész kifejezés

$$5x^2ab^6; \frac{3a}{5}; -2,6uv^2$$

4. Egy nemű kifejezések

$$8x^3c^2; -c^2x^3$$

Többváltozós kifejezés

$$-4xy; -3a^2b^6; 3a + 2cx; \frac{xy}{5ab}$$

Törtkifejezés

$$\frac{2}{n}; \frac{3a}{6xc}; \frac{2}{a+b};$$

Többtagú egész kifejezés (polinom)

$$3x + 5by^4; 3a^4 + 2a^3 + 8; \frac{5}{4}x^4 - 3;$$

Külön nemű kifejezések

$$8x^3c^2; 8x^3c^3; x^3c^2a$$

7B/58/7.

7. Válaszd ki az egynemű betűs kifejezéseket!

$$2 \cdot x; \quad x \cdot y; \quad x \cdot 0,75; \quad 5 \cdot x^2; \quad x \cdot y : 3; \quad \frac{-3 \cdot x}{2}; \quad -1,5; \quad 7 \cdot y \cdot x; \quad 2 \cdot x \cdot x; \quad 2021$$

7B/59/ I I.

11.

Végezd el az összevonásokat! Az összevonás helyességét vizsgáld meg a változó megadott értékénél az eredeti és az új kifejezés helyettesítési értékének kiszámításával!

a) $8 \cdot x - (3 + 2 \cdot x + 12) - 4 \cdot x + 6 =$ $x = 0$

b) $(5 \cdot x - 2) + (7 + 11 \cdot x) - (3 \cdot x + 2) =$ $x = -1$

c) $(4 \cdot x - 12) + (6 \cdot x + 3 \cdot y) - (9 + 10 \cdot y) =$ $x = 2; y = -2$

d) $(2 \cdot x + 5 \cdot y) - (3 \cdot x \cdot y + 2 \cdot y) + (2 \cdot x \cdot y - 5 \cdot x) =$ $x = 0,1; y = -0,2$

MŰVELETEK POLINOMOKKAL

8-9. OSZTÁLY

- Az összeadás/szorzás műveleti tulajdonságainak alkalmazása
- Egy nemű kifejezések összevonása
- Polinomok szorzása, zárójelfelbontás $(a^2 - 3ab + b^2)(a^2 - 4ab) =$
- Szorzattá alakítás
  - Kiemeléssel $x^3 + 3x^2 + 3x + 9 =$
  - Nevezetes azonosságok felhasználásával $9a^2 - 36b^2 =$

9B/146/2.

2. K1

a) $3a^2 - 6ab + 3b^2;$
b) $7c^2 + 14cd + 7d^2;$

c) $15ab^2 - 30ab + 15a;$
d) $-x^2 - 2x - 1;$

e) $-y^2 + 4y - 4.$

MŰVELETEK ALGEBRAI TÖRTEKKEL

9. OSZTÁLY

► Egyszerűsítés

$$\frac{9a^2+18ab+9b^2}{12a^2-12b^2} =$$

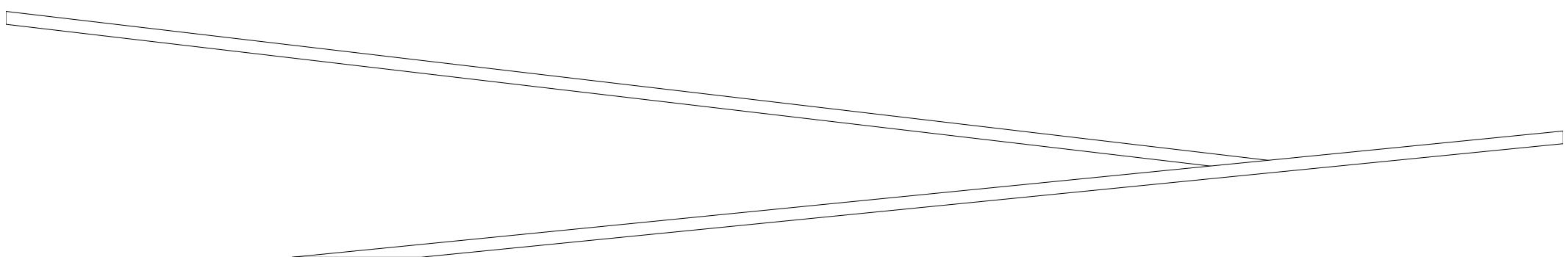
► Közös nevezőre hozás, összevonás

$$\frac{5}{x-3} - \frac{x+6}{x^2-9} + \frac{x+2}{2x+6} =$$

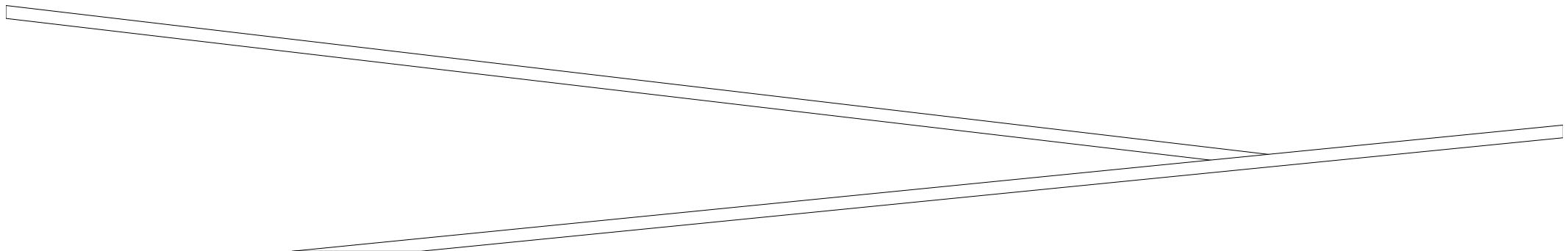
► Algebrai törtek szorzása, osztása

$$\frac{x^2-25}{x^2-3x} \cdot \frac{x^2+5x}{x^2-9} =$$

► Algebrai törtek értelmezési tartományának meghatározása

$$\frac{x^2 - 25}{x^2 - 3x} \cdot \frac{x^2 + 5x}{x^2 - 9} =$$

IRRACIONÁLIS KIFEJEZÉSEK

I0. OSZTÁLY

- ▶ A 4 alapművelet mellett a négyzetgyökvonás, tört kitevőjű hatványozás is szerepel
- ▶ A gyökvonás azonosságainak alkalmazása

$$\sqrt{\frac{32a^9b^8}{64c^2}} =$$

- ▶ Kivitel gyökjel elő, bevitel gyökjel alá

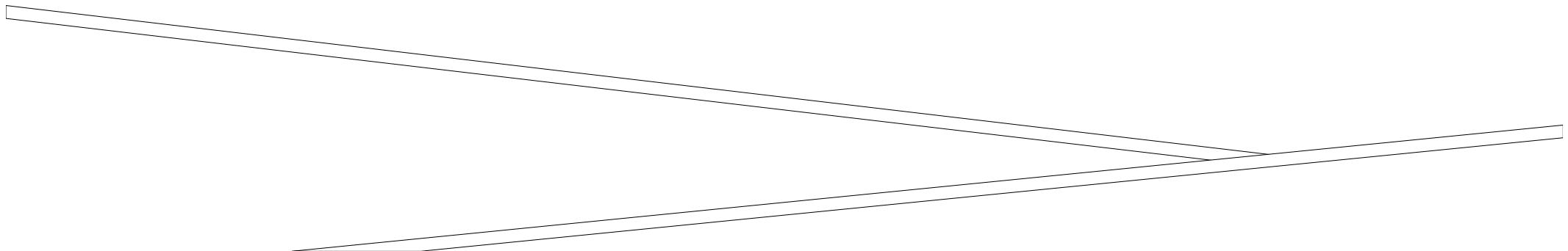
$$6a\sqrt{63ab^3} - 5b\sqrt{28a^3b} =$$

- ▶ Nevező gyöktelenítése

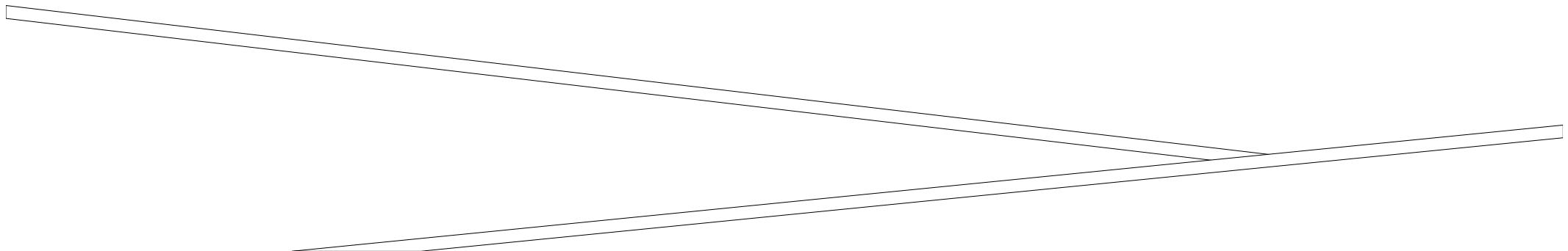
$$\frac{\sqrt{a^2-b^2}}{\sqrt{a+b}} =$$

- ▶ Értelmezési tartomány meghatározása

$$6a\sqrt{63ab^3} - 5b\sqrt{28a^3b} =$$

$$\frac{\sqrt{a^2 - b^2}}{\sqrt{a + b}} =$$

EXPONENCIÁLIS, LOGARITMIKUS, TRIGONOMETRIKUS KIFEJEZÉSEK

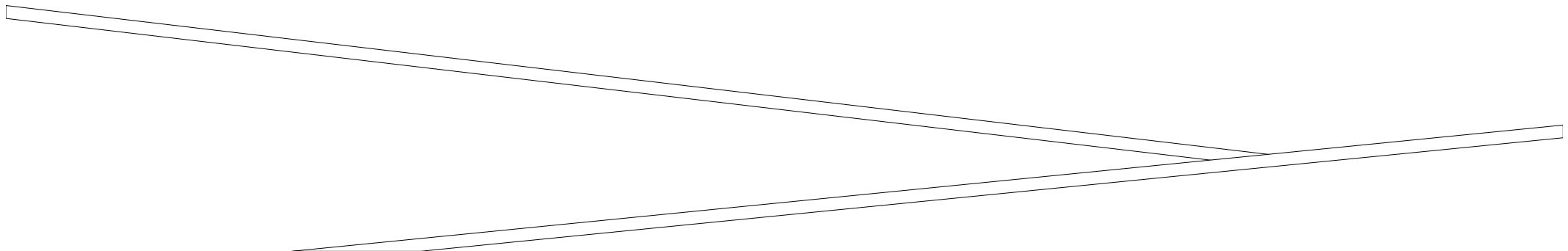
II. OSZTÁLY

► Azonosságok alkalmazása

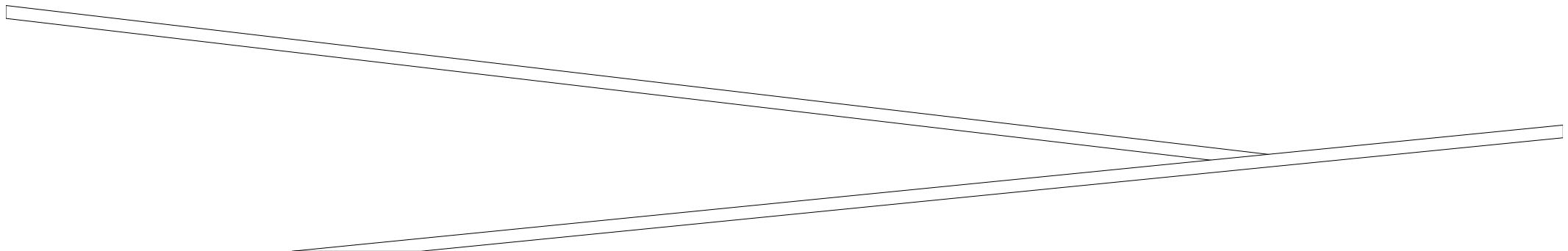
$$\sqrt{a^{4+lo} - a^{36}} =$$

► Trigonometrikus azonosságok, addíciós tételek
alkalmazása

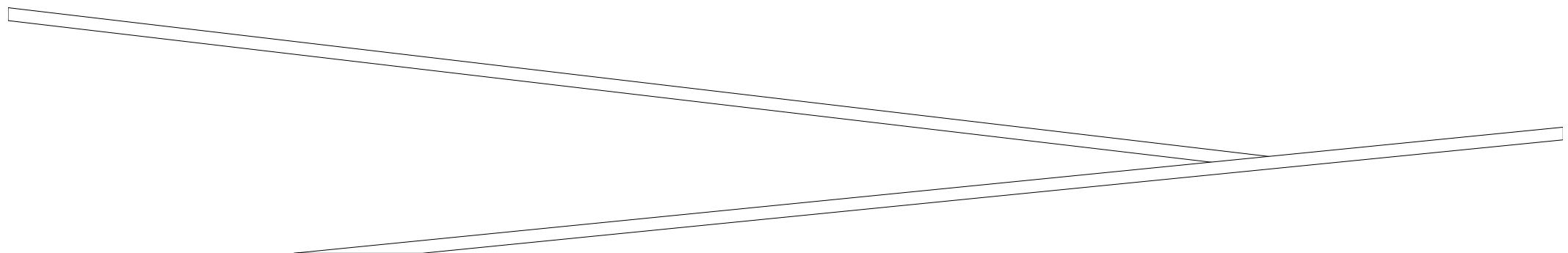
$$\frac{\sin^2 x - \cos^2 x + 1}{\sin^2 x} =$$

$$\sqrt{a^{4+\log_a 36}} =$$

$$\frac{\sin^2 x - \cos^2 x + 1}{\sin^2 x} =$$

EGYENLET, EGYENLŐTLENSÉG FOGALMA

I-7. OSZTÁLY

- ▶ Nyitott mondat (logikai fgv.): hiányos állítás, két algebrai kifejezés összekapcsolása a $<$, $,$, $=$, $\leq$, $\geq$ jelekkel.
- ▶ Kapcsolódó fogalmak: alaphalmaz, igazsághalmaz
- ▶ Megoldási módok:
  - ▶ Próbálhatás (behelyettesítés)
  - ▶ Tervszerű próbálhatás
  - ▶ Lebontogatás (visszafelé következtetés): $(x + 5)100 = 700$
- ▶ Megoldások száma:

Nincs megoldás, 1 megoldás, véges sok megoldás, végtelen sok megoldás, az alaphalmaz minden eleme megoldás

7B/6 I/2.

2. példa

Oldjuk meg az $\frac{5 \cdot x + 4}{3} + 10 = 3$ egyenletet!

Megoldás

Oldjuk meg az egyenletet lebontogatással!

Melyik az a szám, amelyhez 10-et adva 3-at kapunk?

$$\frac{5 \cdot x + 4}{3} + 10 = 3$$
$$\boxed{} = 3 - 10 = -7$$

Melyik az a szám, amelyet 3-mal osztva -7-et kapunk?

$$\frac{5 \cdot x + 4}{3} = -7$$
$$\boxed{} = -7 \cdot 3 = -21$$

Melyik az a szám, amelyhez 4-et adva -21-et kapunk?

$$5 \cdot \boxed{x} + 4 = -21$$
$$\boxed{} = -21 - 4 = -25$$

Melyik az a szám, amelynek az 5-szöröse -25?

$$\boxed{} = -25 : 5 = -5$$

$$\boxed{x} = -5$$

Van három teljesen egyforma dobozunk. Ha egy kétkarú mérleg egyik serpenyőjében két ilyen dobozt és egy 2 kg-os tömeget, a másikba pedig egy ugyanilyen dobozt és két darab 2 kg-os és egy 1 kg-os tömeget teszünk, akkor a mérleg egyensúlyban van. Határozzuk meg egy doboz ismeretlen tömeget!

$$2 \cdot x + 2 = x + 2 + 2 + 1$$

$$2 \cdot x = x + 2 + 1$$

$$x = 3$$

EGYENLETEK, EGYENLŐTLENSÉGEK MEGOLDÁSA MÉRLEGELVVEL 8-9. OSZTÁLY

Elsőfokú, egyismeretlenes, egész majd tört együtthatós egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása

- ▶ A két oldalt egyenlően változtatjuk: ugyanazt a számot hozzáadjuk, kivonjuk.
- ▶ Ha egyenlet, akkor ugyanazzal a számmal szorozzuk, osztjuk (ha $\neq 0$) minden oldalt, ha egyenlőtlenség, akkor negatív számmal szorozva vagy osztva a két oldalt, a reláció iránya megfordul.
- ▶ A mérlegelv alkalmazása előtt egyszerűbb alakra hozzuk a két oldalt: zárójelfelbontás, összevonás, közös nevezőre hozás
- ▶ Példa: $\frac{x+7}{2} - \frac{2x-1}{7} = x - 1$

EGYENLET, EGYENLŐTLENSÉG FOGALMA

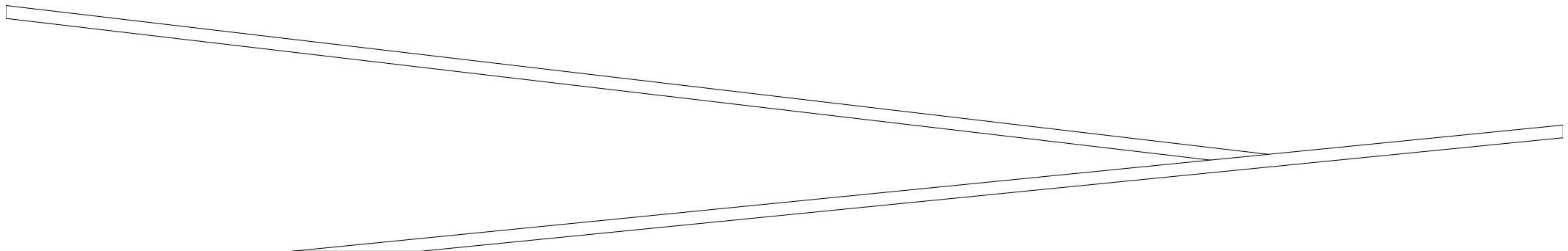
9. OSZTÁLY

- I. Az egyenlet/egyenlőtlenség olyan logikai függvény, melybe a változók helyére az alaphalmaz konkrét elemeit behelyettesítve igaz/hamis állítást kapunk.

Az egyenlet megoldása: meghatározzuk az alaphalmaz elemei közül mindeneket, amelyeket behelyettesítve igaz állítást kapunk.

2. Az egyenlet/egyenlőtlenség két függvény összekapcsolása az =; <; ≤; >; ≥ relációs jelek valamelyikével.

Az egyenlet megoldása: meghatározzuk a két függvény értelmezési tartománya metszetének azokat az elemeit, amelyekben a függvények helyettesítési értéke =; <; ≤; >; ≥ .

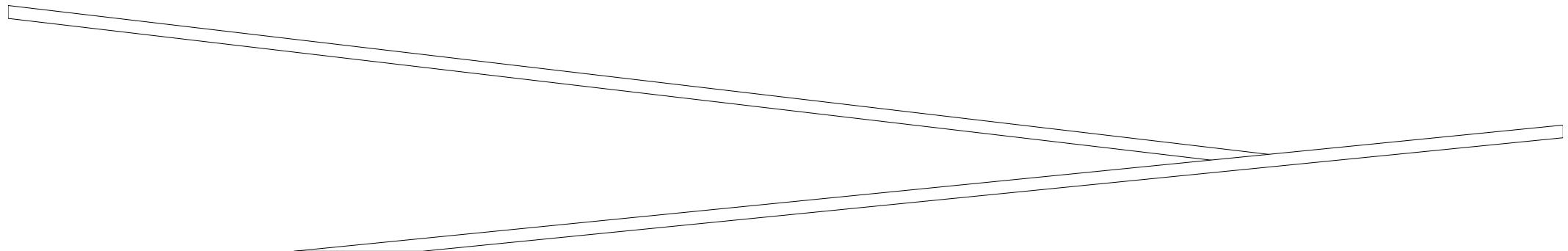
EGYENLETMEGOLDÁSI MÓDSZEREK

- Ránézés: $x = 7$; $x^2 + 3x + 2 = 0$
- Ekvivalens átalakítások
- Nullára redukálás, szorzattá alakítás, megoldóképlet

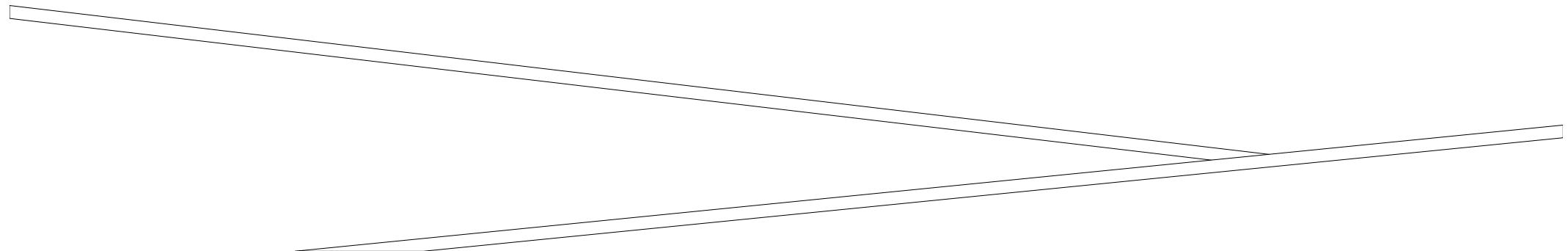
$$x^2 + 3x + 2 = 0; \left(x + \frac{3}{2}\right)^2 - \frac{1}{4} = (x + 2)(x + 1) = 0$$

- Új ismeretlen bevezetése: $(x - 2)^4 - 5(x - 2)^2 + 4 = 0$
- Értelmezési tartomány vizsgálata: $\sqrt{9 - x^2} = \sqrt{2x - 6}$
- Értékkészlet vizsgálata: $x^2 + 1 = \cos x$
- Esetszétválasztás $|x - 3| + 2 = x$
- Grafikus megoldás $2^x = 4x - 3$

$$\sqrt{9 - x^2} = \sqrt{2x - 6}$$

$$x^2 + 1 = \cos x$$

EKVIVALENS ÁTALAKÍTÁSOK

- ▶ A megoldandó egyenletet nála egyszerűbb egyenlettel helyettesítjük úgy, hogy közben az egyenlet alap- és megoldáshalmaza nem változik.
- ▶ Ha az egyenlet két oldalát ugyanazzal a kifejezéssel növeljük/csökkentjük/szorozzuk/osztjuk, akkor nem feltétlenül jutunk ekvivalens egyenlethez: $4x - \sqrt{3x - 9} = 8 - \sqrt{3x - 9}$
- ▶ Nem ekvivalens átalakítások
  - ▶ Az alaphalmaz szűkül $\rightarrow$ gyököt vesztünk:
$$\log_3 x^2 = 2 \rightarrow 2\log_3 x = 2$$
  - ▶ Az alaphalmaz bővül $\rightarrow$ hamis gyök lép fel, következményegyenletet kapunk: $4x - \sqrt{3x - 9} = 8 - \sqrt{3x - 9}$

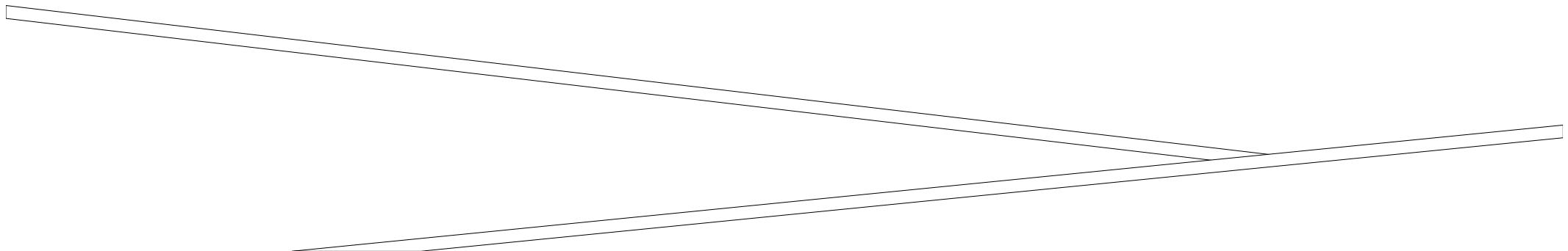
Szorzás ismeretlen kifejezéssel vagy négyzetre emelés

EGYENLETEK, EGYENLŐTLENSÉGEK TÍPUSAI

- ▶ Elsőfokú (egyismeretlenes) – 6.o. egyenlőtlenség: 9.o
- ▶ Elsőfokú törtes
- ▶ Elsőfokú abszolútértékes
- ▶ Másodfokú – 10. o.
- ▶ Másodfokú abszolútértékes
- ▶ Másodfokú törtes
- ▶ Négyzetgyökös - $\sqrt{x + c} = ax + b$
- ▶ Magasabb fokú, másodfokúra visszavezethető
- ▶ Exponenciális, logaritmikus
- ▶ Trigonometrikus

EGYENLETRENDSZEREK

- ▶ 9. osztály: két ismeretlenes lineáris egyenletrendszer
  - ▶ Értelmezés
  - ▶ Megoldás: rendezett számpár
- ▶ Megoldási módok
  - ▶ Behelyettesítő módszer
  - ▶ Egyenlő együtthatók módszere
  - ▶ Összehasonlító módszer
  - ▶ Grafikus módszer
- ▶ 10. osztály: másodfokú két ismeretlenes egyenletrendszer

PARAMÉTERES EGYENLETEK

A paraméteres egyenletek együtthatói nem csak számok, hanem betűk is lehetnek.

- I. A feladat az egyenlet megoldása:

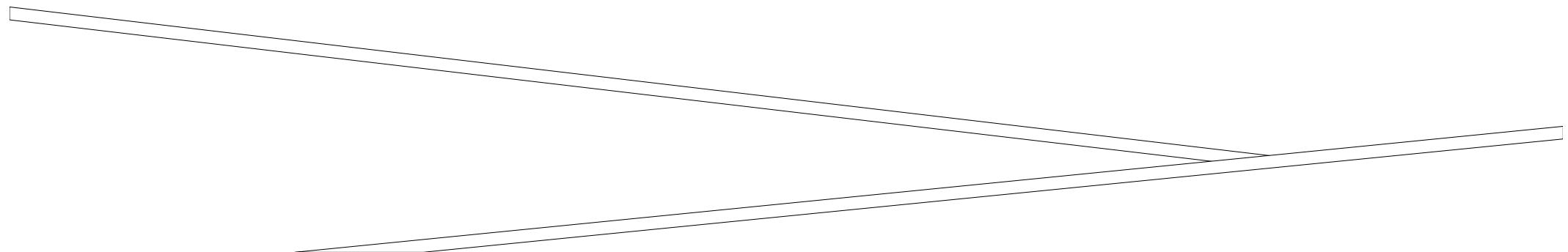
$$a^2x + 3ax = 5a + 15$$

A megoldást a paraméter(ek) összes megengedett értékére meg kell adni.

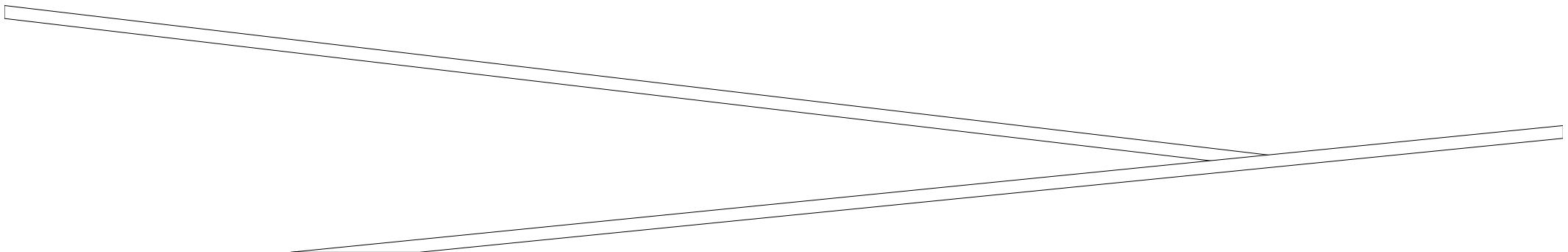
2. Meghatározott feltételeknek megfelelő paraméter(eke)t keresünk:

Határozzuk meg c értékét úgy, hogy az egyenletnek ne legyen valós gyöke: $4x^2 - 8x + c = 0$

$$a^2x + 3ax = 5a + 15$$

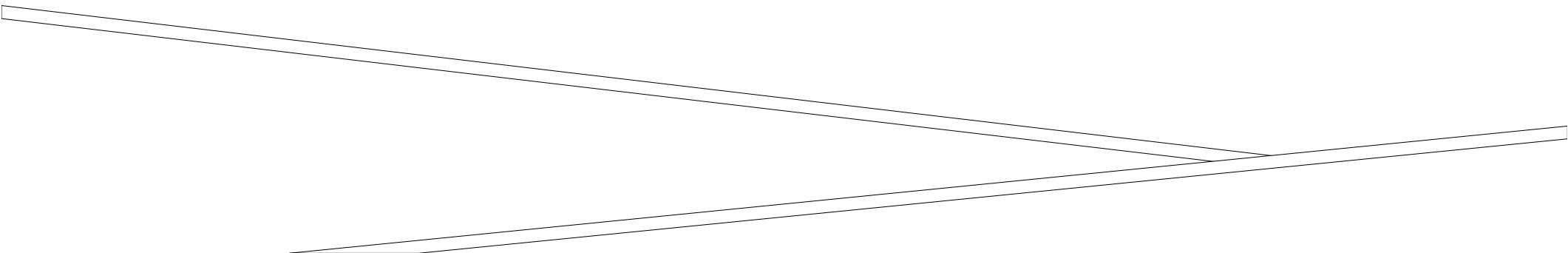

$$4x^2 - 8x + c = 0$$

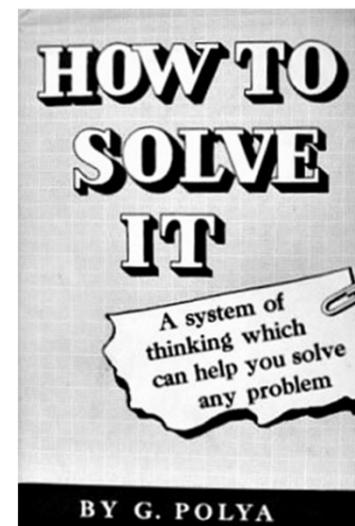

SZÖVEGES FELADATOK

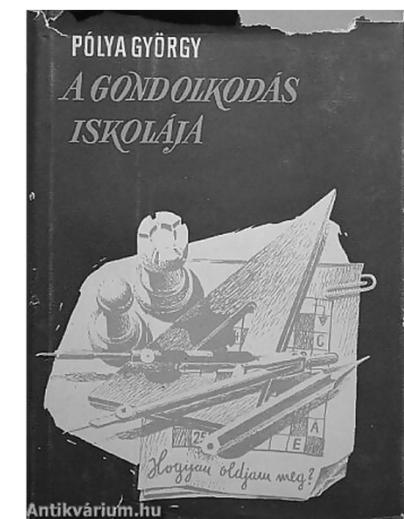
Szöveges feladat: A szöveges feladat olyan életszerű, gyakorlati problémafelvetés, amelyben az ismert és az ismeretlen mennyiségek közötti összefüggések szövegesen vannak megadva és megoldásához valamilyen matematikai modellre van szükség.

- ▶ Szövegértés
  - ▶ Modellalkotás (rajz, egyenlet, táblázat, halmazábra, grafikon stb.)
  - ▶ Kidolgozás
  - ▶ Analizálás/szintetizálás
  - ▶ Kapcsolat a minden nap élettel
-

PÓLYA GYÖRGY (1887-1985)

1945

1957

A SZÖVEGES FELADATOK MEGOLDÁSÁNAK LÉPÉSEI (PÓLYA-FÉLE FÁZISOK)

I. A feladat megértése

Mit ismerünk? Mit keresünk? Milyen eredményre számítunk?
(becslés)

2. Tervkészítés

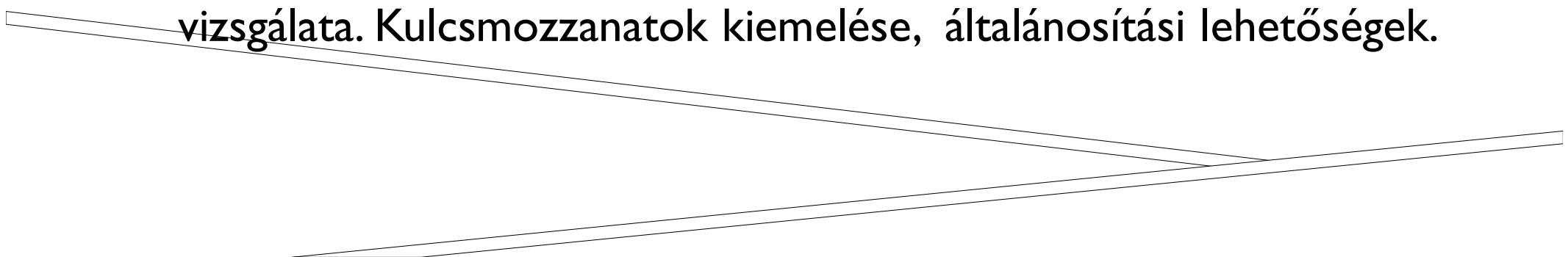
Rokon feladat keresése, a probléma újrafogalmazása

3. A terv végrehajtása

Megoldás, szöveges válasz.

4. A megoldás vizsgálata

Ellenőrzés a szövegbe helyettesítve. A megoldás realitásának vizsgálata. Kulcsmonozzatok kiemelése, általánosítási lehetőségek.

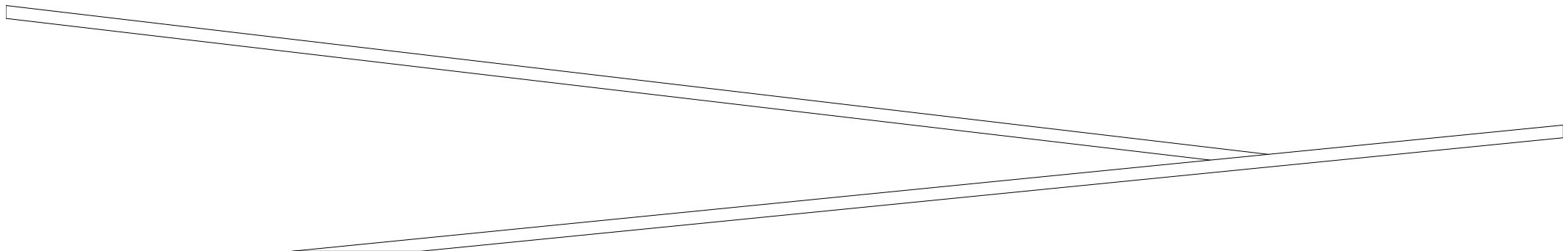

A SZÖVEGES FELADATOK MEGOLDÁSÁNAK LÉPÉSEI

- ▶ A problémamegoldás Pólya-féle fázisai:
  1. A feladat megértése
  2. Tervkészítés
  3. A terv végrehajtása
  4. A megoldás vizsgálata
- ▶ A szöveges feladatok megoldása:
  1. A szöveg értelmezése, adatok kigyűjtése, az eredmény megbecslése
  2. Megoldási terv készítése
  3. Megoldás, szöveges válasz
  4. Ellenőrzés a szövegbe helyettesítve, további észrevételek a feladathoz

SZÖVEGES FELADATOK MEGOLDÁSI TERVE

- ▶ Egyenlet, egyenlőtlenség, egyenletrendszer
- ▶ Következtetés
- ▶ Visszafelé gondolkodás
- ▶ Halmazokba rendezés
- ▶ Rajz
- ▶ Táblázat

A SZÖVEGES FELADATOK CSOPORTOSÍTÁSA MEGOLDÁSI MÓD SZERINT

- ▶ Elsőfokú egyenlettel
  - ▶ Elsőfokú egyenletrendszerrel
  - ▶ Diofantikus egyenlettel
  - ▶ Másodfokú egyenlettel
  - ▶ Másodfokú egyenletrendszerrel
  - ▶ Exponenciális, logaritmikus egyenlettel
- megoldható szöveges feladatok.

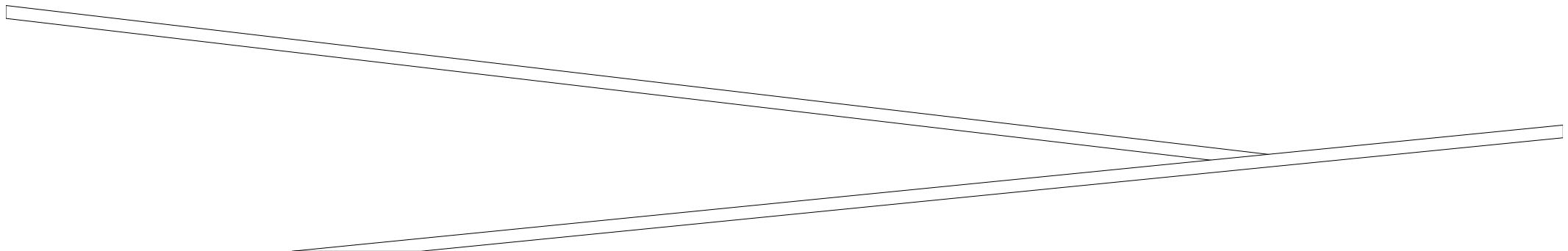
A SZÖVEGES FELADATOK CSOPORTOSÍTÁSA TARTALOM SZERINT

- ▶ Számok, mennyiségek közötti összefüggésekkel
- ▶ A helyiértékes írásmód felhasználásával
- ▶ Együttes munkavégzéssel
- ▶ Százalékszámítással
- ▶ Fizikai számításokkal (mozgással)
- ▶ Kémiai számításokkal (keveréssel)
- ▶ Geometriai számításokkal
- ▶ Számtani, mértani sorozatokkal
- ▶ Statisztikai számításokkal

kapcsolatos szöveges feladatok

TOVÁBBI CSOPORTOSÍTÁSI SZEMPONTOK

- ▶ Az adatok száma szerint: felesleges adat vagy adathiány
- ▶ A megoldások száma szerint: egy, több vagy nulla megoldás
- ▶ A műveletek száma és fajtája szerint
- ▶ Szövegezése szerint: egyenes vagy fordított, azaz explicit vagy implicit szövegezésű

I0B/I37/3.

Egy baráti társaság szállást foglalt egy hegyi panzióban. Együttesen 240 euróba került a szállás. Ketten nem tudtak elmenni, így az ő részüket is ki kellett fizetni. Ezért minden résztvevőnek az eredetileg meghatározott összegnél 4 euróval drágább volt a szállásköltség. Hányan vettek részt az összejövetelen, és mennyit kellett a szállásért fizetni?